

Мороз Світлана Анатоліївна

Національний університет цивільного захисту України (м. Харків)

науковий співробітник Навчально-науково-виробничого центру

(095)507-14-35

## **ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

Рівень інтернаціоналізації вищої освіти тієї чи іншої держави можна оцінити через призму показників частки іноземних студентів та викладачів в університетському середовищі найбільш відомих ВНЗ. Безумовно, така оцінка має свої вади, адже, з одного боку, серед об'єктів оцінювання позиціонують, як правило, лише окремі університети, а з іншого, отримані результати не завжди відображують рівень інтернаціоналізації всієї системи вищої освіти відповідної країни. Розглянемо ці зауваження на конкретному прикладі. У якості інформаційного підґрунтя для проведення нами аналізу рівня інтернаціоналізації вітчизняних ВНЗ ми обрали рейтинг кращих університетів світу від The Times [3]. Методологія опрацювання підсумкового рейтингу університетів передбачає оцінювання їх потенціалів за такими критеріями, як: освіта; дослідження; цитування наукових робіт; дохід від інноваційних розробок; частка іноземних студентів та викладачів. Кожен з цих критеріїв має свій зміст та структуру.

Вага показника рівня інтернаціоналізації професійної діяльності університету обрахована фахівцями The Times на рівні 5%. Порівняно незначний відсоток у межах підсумкової оцінки обумовлено особливістю розбудови методології її розрахунку, а саме врахуванням ресурсної обмеженості тих ВНЗ, які функціонують у межах інституціонального простору країн з середнім та низьким рівнем розвитку людського потенціалу у межах підсумкових індексів ПРООН. Іншими словами, методологія ранжування університетів від The Times дозволяє прийняти до уваги об'єктивну неспроможність окремих ВНЗ підвищувати якісні характеристики власного трудового потенціалу за рахунок представників закордонних університетів, а також заохочувати абітурієнтів із закордону, наприклад мотивуючи їх стипендіями або звільненням від оплати за навчання.

Повертаючись до визначеного нами вище зауваження щодо існування обмежень у можливості надання характеристики рівня інтернаціоналізації вищої освіти конкретної держави через призму показників частки іноземних студентів та викладачів в університетському середовищі її ВНЗ, вважаємо за необхідне звернути увагу на такі факти.

По-перше, університети які очолюють World University Rankings 2016-2017 (для аналізу нами були використані показники тих ВНЗ, які у межах підсумкового рейтингу

позиціонують на 1-10 місцях [3]) в середньому мають сумарний показник частки іноземних студентів та викладачів на рівні 31%. За методологією The Times цей показник демонструє: відношення кількості іноземних студентів до студентів з країни знаходження ВНЗ (на переконання авторів рейтингу кількість іноземних студентів у навчальному середовищі ВНЗ свідчить про глобальний рівень конкурентоспроможності конкретного університету та його здатність змінюватись відповідно до потреб ринку праці та безпосередніх споживачів освітньої послуги; вага частки іноземних студентів у підсумковому показнику обраховується на рівні 2%); співвідношення кількості іноземних викладачів та викладачів з країни знаходження ВНЗ (на переконання фахівців The Times, здатність університету залучати до своєї організаційної структури кращих з представників світової наукової спільноти, не лише демонструє конкурентоспроможність ВНЗ, а і обумовлює його успіх на національному та світовому ринку освітніх послуг; вага частки іноземних викладачів у межах науково-педагогічних працівників ВНЗ у межах підсумкового показника обраховується на рівні 3%);

По-друге, університети які замикають World University Rankings 2016-2017 (для аналізу нами були використані показники тих ВНЗ, які у межах підсумкового рейтингу позиціонують на 10-ти останніх місцях (категорія 800+) [3]) в середньому мають сумарний показник частки іноземних студентів та викладачів на рівні 3%. Розглядаючи категорію університетів у межах групи 800+ слід розуміти той факт, що ранжування ВНЗ у її межах здійснено без прийняття до уваги на значення підсумкового показника, тобто розташування університетів в рейтингу здійснено за абеткою. Іншими словами, використовуючи інформаційний ресурс The Times ми не можемо визначити які саме з університетів групи 800+ має найвищий рейтинг. В контексті предмету нашої уваги така особливість розбудови рейтингу майже не впливає на результат аналізу, адже Acharya Nagarjuna University (India) який розміщується на першій позиції групи університетів 800+ так само як і University of West Bohemia (Czech Republic), який очолює останню десятку рейтингу, мають однаковий показник рівня інтернаціоналізації професійної діяльності на рівні 3%. Крім того, слід розуміти що ті ВНЗ які позиціонують на останніх місцях рейтингу аніж не можуть бути зараховані до аутсайдерів, адже сам факт входження університету до рейтингу The Times є свідченням його визнання на міжнародному рівні. Наприклад лише 4 ВНЗ України (Національний університет «Львівська політехніка», Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна) були включені до World University Rankings 2016-2017. До речі, всі з вище названих вітчизняних ВНЗ позиціонують у межах групи 800+, а їх показники рівня

інтернаціоналізації (частка іноземних студентів), за виключенням Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, цілком відповідають обрахованим нами вище 3%. Показник рівня інтернаціоналізації Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна визначено фахівцями The Times на рівні 25%, що безумовно є виключенням по відношенню до університетів з групи 800+. Наприклад, серед університетів цієї групи лише декілька з ВНЗ демонструють порівняно високий за своїм значенням показник частки іноземних студентів та викладачів: RUDN University – 34%, London South Bank University – 34%, Jinan University –26%, Robert Gordon University – 23% [3]. До речі, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна є лідером серед вітчизняних вишів за кількістю іноземних студентів. За інформацією Українського державного центру міжнародної освіти МОН України у Каразінському університеті станом на 01.01.2016 р. здобувало освіту 4528 іноземців [1]. Динаміка зміни кількості іноземних студентів в найбільш популярних університетах України подана в таблиці 1.

Таблиця 1 - Динаміка зміни кількості іноземних студентів в найбільш популярних університетах (на 01.01.2016) [1]

п/н	Вищий навчальний заклад	2014/15 (осіб)	2015/16 (осіб) / відсоток від загальної кількості студентів
1	Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна	4563	4528 / 7,09%
2	Харківський національний медичний університет	3347	3565 / 5,58%
3	ПАТ «Вищий навчальний заклад «МАУП»	4617	3349 / 5,24%
4	Одеський національний медичний університет	2477	2652 / 4,15%
5	Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця	2537	2025 / 3,17%
6	Вінницький національний медичний університет	1997	2004 / 3,14%
7	Запорізький державний медичний університет	532	1977 / 3,09%
8	ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет»	1766	1641 / 2,57%

Наведена у таблиці 1 статистична інформація свідчить про той факт, що частка іноземних студентів у вітчизняних ВНЗ є незначною та в середньому, за своїм значенням, відповідає найнижчим показникам тих університетів світу, які замикають World University Rankings.

Приймаючи до уваги вище наведене можемо констатувати той факт, що існуючи в Україні інституціональні умови не сприяють збільшенню частки іноземних студентів в освітньому середовищі вітчизняних ВНЗ, а отже потребують на удосконалення свого змісту

за такими основними напрямками: спрощення механізму отримання студентської візи (на цей час отримання відповідної візи займає в середньому від 1,5 до 2 місяців) та зменшення її ціни; надання дозволу студентам-іноземцям на офіційну роботу під час навчання у ВНЗ (переважна більшість країн світу дозволяє студентам-іноземцям здійснювати трудову діяльність обмежуючи її час 20 годинами на тиждень під час навчального процесу та без будь-яких обмежень під час між семестрових канікул; спростити механізм реєстрації та організації діяльності представництв (філій) європейських ВНЗ на території України (здобуття вищої освіти в філії європейського університету, яка територіально розміщена в Україні, на нашу думку, буде менш затратною для споживача освітньої послуги, адже вартість життя в Україні є значно дешевшою ніж в інших європейських країнах); лібералізація норм Закону України № 1382-IV «Про свободу пересування і вільний вибір місця проживання» по відношенню до тих осіб, які здобули певний освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти в Україні та планують продовжити навчання на наступному рівні (цілком очевидно, що встановлена законодавцем норма відносно 10-денного терміну реєстрації для відповідної категорії громадян не відповідає світовій практиці та не заохочує випускників-іноземців до продовження навчання в Україні); формування стипендіального фонду для тих абітурієнтів-іноземців, які обирають навчальні програми з українською мовою викладання.

Крім того, вдосконалення змісту та практики використання організаційно-правового механізму державного управління системою вищої освіти України [2], в контексті потенціалів його впливу на рівень інтернаціоналізації освітнього середовища, як на університетському так і на державному рівнях, може бути здійснено за напрямками підвищення рівнів безпеки перебування іноземців (регіональний та державний рівні) та толерантності суспільства до представників інших світових культур.

### **Список літератури**

1. Динаміка зміни кількості іноземних студентів в найбільш популярних університетах (на 01.01.2016) [електронний ресурс] / Актуальні статистично-аналітичні показники надання освітніх послуг іноземцям // Українського державного центру міжнародної освіти МОН України. – Режим доступу: <http://intered.com.ua/Актуальні-статистично-аналітичні-показники>
2. Мороз С. А. Загальна класифікація нормативно-правових актів щодо державного управління розвитком трудового потенціалу вищих навчальних закладів / С. А. Мороз // Аспекти публічного управління – 2015. – №11–12 (25–26). – С. 53–60
3. World University Rankings 2016-2017 [Electronic resource] / Rankings // Times Higher Education. – Access Mode: [https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2017/world-ranking#!/page/32/length/25/sort\\_by/rank/sort\\_order/asc/cols/stats](https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2017/world-ranking#!/page/32/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats)